

ISBN: 978-605-81278-1-4

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.

Ketebe Yayınları: 70

Tarih

Editör
Sezai Saraç

Kapak
Harun Tan

Düzeltili
Cihan Aldık

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1. BASKI

Eylül 2018
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 34989
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212. 612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
İhlas Gazetecilik A.Ş.
Matbaa Sertifika No: 12227
Merkez Mah. 29 Ekim Cad.
İhlas Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler / İstanbul
Tel: 212.454 37 11

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Unutulmayan Portreler

AVNİ ÖZGÜREL

KETEBE

Avni Özgürel

1948 senesinde Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini tamamladıktan sonra Ankara'da *Ulus* gazetesinde gazetecilik mesleğine başlamış, aynı zamanda İktisadî ve Ticari İlimler Akademisi Ekonomi-Maliye Bölümü'nde yüksek öğrenimini tamamlamıştır.

Bu süreçte *Milliyet*, *Akşam*, *Yeni İstanbul*, *Ayrıntılı Haber* gazetelerinde ve *Yankı* dergisinde gazetecilik mesleğini sürdürdü. 1981 senesinde TRT için Bulgaristan Türklerinin içinde bulunduğu durumu yansıtan ilk film senaryosu olan BELENE'yi kaleme almıştır. Bu dizi filmin gördüğü ilgi dolayısıyla başkaca senaryo ve belgesel film metinleri de kaleme alan Özgürel, Gelişim Yayınları bünyesinde devam eden gazetecilik hayatını daha sonra *Sabah* gazetesinde ve ardından *Radikal* gazetesinde özel haber müdürlüğü, Doğan Yayın Grubu bünyesinde *Yeni Ufuk* gazetesi Genel Yayın Yönetmenliği yaparak sürdürmüştür.

İşaret Taşları, *Din ve Cumhuriyet*, *Osmanlı'ya Hasret Topraklar*, *Ayrılıkçı Hareketler* adlı kitapları yayımlanmış olan Özgürel, belgesel/dramatik film yazarlığını da sürdürmektedir. Gerek TRT gerekse Kültür Bakanlığı tarafından desteklenen pek çok belgesel filmin yanı sıra, *Zincirbozan* ve *Büyük Oyun* adlı sinema filmlerinin senaryo yazarlığını yaptı. Halen *Yeni Birlik* gazetesinin imtiyaz sahibidir.

İçindekiler

Önsöz.....	9
Abdülbaki Gölpınarlı.....	11
Abdülhak Şinasi Hisar.....	17
Ahmet Cevdet Paşa.....	25
Ahmet Vefik Paşa.....	34
Aka Gündüz.....	45
Ali Ekrem Bolayır.....	52
Ali Fuad Başgil.....	60
Ali Suavi.....	69
Ali Ulvi.....	78
Asaf Halet Çelebi.....	85
Bekir Sıtkı Baykal.....	92
Cevdet Kudret.....	97
Elmalılı Hamdi Yazır.....	105
Erol Güngör.....	112
Fethi Gemuhluoğlu.....	119
Fethi Okyar.....	126
Fuzûlî.....	136
Galip Erdem.....	148
Hikmet Kıvılcımlı.....	155
Hüseyin Avni Ulaş.....	163
İbnülemin Mahmut Kemal İnal.....	171
İsmail Hami Danişmend.....	179
Kaya Bilgegil.....	187
Kemal Bilbaşar.....	194
Kemal Tahir.....	203

Kemalettin Kamu	210
Malik Aksel	218
Mehmet Akif	226
Mehmet Ali Aybar	234
Mehmet Çavuşođlu	240
Mehmet Halit Bayrı	247
Mehmet Kaplan	254
Mimar Kemalettin	260
Mir Sait Sultan Galiyev	268
Mustafa Akdađ	282
Mustafa Suphi	287
Mustafa Şekip Tunç	299
Mümtaz Turhan	207
Nihat Sami Banarlı	314
Niyazi Berkes	322
Nurettin Artam	331
Nurettin Topçu	338
Nurullah Ataç	347
Osman Turan	355
Osman Zeki Üngör	362
Ömer Lütfü Barkan	370
Pertev Naili Boratav	379
Prens Sabahattin	386
Sabahattin Ali	395
Sabahattin Eyübođlu	406
Sabri Ülgener	413
Sevim Burak	419
Seyyid Ahmet Arvasi	426
Süheyl Ünver	434
Süreyya Duru	441
Şair Nigar Hanım	448
Şerif Muhittin Targan	456
Şevket Rado	463
Şevket Süreyya Aydemir	471
Yahya Kemal Beyatlı	479

Önsöz

Yaklaşık on sene kadar önce Ankara'dan gelen istekle belgesel film metinleri serisi olarak yazmaya başladım *Portreler*'i. Rahmetli Yusuf Ziya Ortaç'ın kaleme aldığı muhteşem *Porteler* çalışması elbette son derece özeldir. Zira merhum dostlarını, hepsini yakından tanıdığı kalem ustası aydınları anlatmıştı.

Tabii olarak ve ne yazık ki elinizde tuttuğunuz kitapta deste halinde sunmaya çalıştığım aydınların pek çoğunu tanıma bahtiyarlığına erişemedim. Bir kısmına muhaliftim açıkçası. Gençliğim öyle geçti. Mustafa Suphi, Mehmet Ali Aybar gibi. Bir kısmını tanıdım ancak Ankaralı olmanın önüme çıkarttığı bir engel olarak kısıtlı zaman dilimlerinde İstanbul'a gelip geri dönmek zorunda kalmam sebebiyle ne sohbetlerinden yeterince istifade edebildim, ne de terbiye sınırlarını zorlayarak da olsa zihnimde ciltler doldurduğum sorulara cevap almama yetecek fırsat bulabildim. Nurettin Topçu, Cemil Meriç, Kemal Tahir, Mehmet Kaplan, Şerif Mardin, Mümtaz Turan, Erol Güngör, Necip Fazıl Kısakürek, Aziz Nesin, Ahmet Kabaklı ve daha onlarca... Hayıflandıklarım da var. Örneğin kitaplarından tanıyıp vefatlarından önce görme şansı bulamadığım Sabri Ülgener, İdris Küçükömer gibi.

Ankaralı olmayı büsbütün geriye attığımı düşünmenizi istemem. Halil İncalık, İlber Ortaylı gibi yüzük taşı insanları Ankaralı olmam sayesinde tanıdım. Osman Turan, Galip Erdem, Nevzat Kösoğlu gibi milliyetçi çevreler dışında fazla tanınmayan düşünce adamlarını, keza Atilla İlhan'ı da. Editörlüğünü yaptığı yayınevi dolayısıyla bir ayağı Ankara'daydı Hoca'nın.

İstanbul'da yaşayan kişinin "Bunu da yarına veya haftaya bırakalım" deme lüksü varken ben İstanbul'a gelirken dakikası dakikasına

uymam gereken bir programa bağı hareket etmek zorunda hissediyordum kendimi. Ziyaret edeceğim kişiler yanında ziyaret edeceğim kabirler dahil. Karacaahmet'te Ömer Fevzi Mardin, Eyüp Sultan'da Küçük Hüseyin Efendi, Fatih'te Feyzullah Efendi, Fatih Sultan Mehmed, Aziz Mahmud Hüdayi ve...

Günümüzde münevveran muhitte ciddi oranda daralma yaşandığı malum. Üstelik bu sadece Türkiye'ye mahsus bir hal de değil. Uluslararası alanda bırakın geçen yüzyılı 25-30 sene öncesiyle kıyaslandığında bile düşünce, felsefe, sanat sahasında pırıltılı bir tablo yok. Ehemmiyetsiz gördüğüm veya küçümsediğim için söylemiyorum ama Nobel edebiyat ödülünün bir şarkı sözü yazarına verilmiş olması herhalde farklı bir sürecin işareti olmak icap eder.

Bu sunum yazısı çerçevesinde söz konusu halin sebeplerini tartışacak değilim. Türkiye'de ve dünyada siyaset sahnesinde, sanat dünyasında, yaşananlara; küresel boyutta çevre umursamazlığına, doğayı tahrip etmede duyarsızlığın ulaştığı boyuta; küresel ölçekte yaşanan sınırsız şiddet ve yok etmenin hazza dönüşmesine bakmak neden böyle sorusunun cevabını içinde taşıyor.

Geçmişe baktığımızda Osmanlı asırlarında alimler katının sarayda yankı bulduğunu görmemek haksızlık olur. Osmanlı asırlarının ilk dönemlerinde 'huzur dersleri' vardır. Padişahlar herhangi bir konuda bilgilenmek istediklerinde 'Ben bu konuya vakıf değilim' demez bunun yerine o konuda bilgi sahibi olan kişileri onlara kendi zihnindeki soruları yöneltecek insanlarla birlikte toplayıp kendisinin de hazır bulunduğu ortamda dinlerlerdi. III. Mustafa'nın saltanatı döneminde 'dersler' Ramazan aylarına mahsus kılındı ve mutat hale getirilip kurala bağlandı. Böylece saray Cuma günleri dışında her gün seçilen konunun konuşup tartışıldığı zemin haline geldi.

Konuya göre seçilen 'mukarrir' yani hoca ve 'muhatap'lar yani dinleyip soru sorarak meselenin açıklık kazanmasını sağlayacak insanlar sarayda bir salonda toplanırlardı. Padişah hariç genelde 15 kişiyi geçmiyordu katılanlar. Herkesin önlerinde bir rahle olmak üzere yere serili minderlerde oturduğu düzeni vardı dersin. Hoca'nın rahlesinin sedefli diğçerlerinin rahlesinin cilalı düz

ceviz olması adetti. Yarım ay şeklindeki oturma düzeninin başı padişahı kuşkusuz. Ve padişah minderde değil koltukta otururdu. Onun sağ yanından başlayarak hoca ve kıdem sırasına göre muhataplar dizilirdi. Dersin verileceği salona önce padişah girer sonra ayrı bir odada bekleyen hoca ve muhataplar içeri alınır. Kimse için ayağa kalkması adet olmayan padişah derse katılıcakları ayakta karşılar, sonra herkes onun işareti ve oturmasıyla yerini alırdı.

Huzur derslerinin bir özelliği de gerek seçilen hocanın gerekse muhatapların hiçbir sebeple huzurda söyledikleri söz veya sordukları sorudan dolayı suçlanamamasıydı. Bundan dolayı sık sık sert tartışmalar yaşanıyordu. Bilgi derinliğinin derecesini göstermek isteyen bazı muhatapların sarayda bulduklarını unutarak nezaket sınırlarını zorlamaları, işi hakarete hatta kavgaya dökmeleri rastlanmadık şey değildi. Örneğin I. Abdülhamid'in saltanat yıllarında huzur dersi muhataplardan Tatar Hoca adıyla tanınan kişi, mukarrir Abdülmü'min Efendi'ye padişahın müdahalesini 'Efendimiz burada istediğimiz gibi konuşmaya ruhsat vermiştiniz' diye savuşturduktan sonra ağza alınmayacak küfürler edecek raddede hakaretlerini ileriye vardiabilmişti.

Bu derslere 'muhatap' sıfatıyla sadece ulemadan kişilerin katıldığını sanmak da yanlış. Zira dersler padişahın katılmasını istediği kişilere açıktı. Dolayısıyla şehzadeler, padişahın anneleri, eşleri, kızları ve kız kardeşleri dahil saray hanımları derse katılabilirdi. Kadınların hocaya doğrudan soru sormadıklarını genelde konuşulanları kafes arkasından dinlemekle yetindiklerini söylemek gereksiz herhalde.

Huzur dersi geleneğinin Osmanlı İmparatorluğu son bulana kadar hatta Abdülmecid Efendi'nin hilafeti döneminde devam ettiği biliniyor. 4 Mart 1924'te oğlu Ömer Faruk Efendi, kızı Dürrüşehvar Hanım ve az sayıda saray mensubuyla Çatalca'dan trene binerek yurt dışına giden son halife 1923 senesinin Mayıs ayına rastlayan Ramazan'ının son 'Huzur Dersi'ne konu olarak Nahl Suresi'nin 26. ayetini seçmişti: "Onlardan öncekiler de tuzak kurmuşlardı. Allah'ın azabı binalarını, temelinden gelip yıktı da tavanları başlarına çöküverdi ve azap kendilerine fark edemedikleri yerden geldi..."